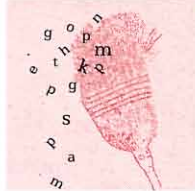

Bestuurlijke vernieuwing waar burgers beter van worden

Redactioneel

Patrick Stouthuysen
Politicooloog aan de VUB

Ik heb ooit een tijdje in Amsterdam gewoond. Toen ik als nieuwkomer bij de gemeentelijke administratie aanschoof, viel ik van de ene verbazing in de andere. Voor de meeste dingen kon je gewoon aan één en hetzelfde loket terecht. Een telefoonaansluiting had je op één dag. Met de mensen die gas en elektriciteit leverden, maakte je eenvoudigweg een afspraak en ze kwamen langs wanneer het jou paste. Onwezenlijk leek dat doen.

Inmiddels is hier in Vlaanderen heel wat veranderd. Openbare diensten zijn merkbaar klantvriendelijk geworden. De Vlaamse administratie geeft een dynamische indruk. Er worden kwaliteitsevaluaties gemaakt, er wordt geïnvesteerd in personeelsbeleid en in nieuwe technologieën. Uit comparatief onderzoek blijkt zelfs dat Vlaanderen internationaal bij de koplopers staat als het over bestuurlijke vernieuwing gaat. Dat is niet in de laatste plaats de verdienste van Luc Van den Bossche, die destijds als Vlaams Minister van Binnenlandse Zaken de hervorming van de openbare diensten op gang bracht.

Vandaag staat de hervorming van de federale ambtenarij op de agenda. België moet, zo staat het in het regeerakkoord, opnieuw een "modelstaat" worden. De overheidsinstellingen worden gemoderniseerd. Er wordt een pact ondertekend over de depolitisering van de openbare besturen. Topambtenaren worden voortaan voor een beperkte tijd benoemd. Er zal een externe audit van de openbare diensten plaatsvinden. Die audit zal betrekking hebben op de kwaliteit van de dienstverlening, de luisterbereidheid, de beroepsmogelijkheden en de snelle afhandeling van de aanvragen. Ook de personeelbehoeften van de

verschillende departementen wordt onderzocht. Dat alles moet de basis vormen van een globaal hervormingsplan dat onder de vorm van een volksraadpleging aan de bevolking zal worden voorgelegd.

Die volksraadpleging hoeft niet echt. Dit dossier leent zich daar niet toe. Ofwel moet je heel technische vragen aan de mensen voorleggen, met het risico dat niemand nog begrijpt waarover het gaat. Ofwel stel je een heel algemene vraag, waarop je dan vervolgens een nietszeggend en dus vrijblijvend antwoord krijgt. In beide gevallen is de meerwaarde van zo'n volksraadpleging nihil. Een volksraadple-

Mensen willen beter functionerende openbare diensten, daarover bestaat geen discussie. Een volksraadpleging is dan ook een maat voor niets.

ging komt best aan het einde van een breed maatschappelijk debat, over een kwestie waar een ondubbelzinnige keuze tussen duidelijk van elkaar onderscheiden alternatieven moet worden gemaakt. Dat is hier niet het geval. Mensen willen beter functionerende openbare diensten, daarover bestaat zelfs geen discussie. Een volksraadpleging is dan ook een maat voor niets.

Dat betekent overigens niet dat er niets te zeggen valt over bestuurlijke vernieuwing. In Vlaanderen, waar de hervormingen al langer lopen, merk je stilaan ook een aantal ontwikkelingen waartegenover de politiek niet onverschillig mag blijven. Bestuurlijke vernieuwing blijkt ook een aantal onbedoelde en niet noodzakelijk gelukkige neveneffecten in het leven te roepen. Ik verklaar mij nader.

In het Vlaamse regeerakkoord wordt uitgelegd dat toekomstgericht en vernieuwend

besturen vooral betekent dat de rol van de overheid in het maatschappelijk gebeuren anders moet worden ingevuld. De overheid moet niet alles zelf doen. Ze moet niet zelf roeien, maar sturen. Op nogal wat Vlaamse beleidsvelden zie je die nieuwe verhoudingen vorm krijgen. Neem nu bijvoorbeeld het "Sociaal Impulsfonds", gemeenlijk als SIF om-

resultaten - verandert er effectief iets? - maar op basis van de manier van werken: worden de projecten efficiënt beheerd.

Een andere ontwikkeling baart mij nog meer zorgen. Rond de SIF-beleidsplannen ontstaan formele en informele netwerken van professionals, al dan niet in overheidsdienst. Wie in die netwerken geïntroduceerd is, zit goed.

Wie er buiten valt, weet nergens van. In de gemeente waar ik woon, slagen de via het SIF aangestelde werkers er in

De overheid moet niet alles zelf doen. Ze moet niet zelf roeien, maar sturen.

schreven, het belangrijkste instrument van het Vlaamse stedelijke beleid. Dat SIF zit helemaal in de sfeer van de bestuurlijke vernieuwing. De overheid geeft niet langer zomaar een smak geld aan de lokale overheden om beleid uit te voeren dat centraal werd bedacht. Voortaan beperkt de Vlaamse overheid zich ertoe een aantal grote doelstellingen vast te leggen en daar middelen voor ter beschikking te stellen. Om daarvoor in aanmerking te komen, moeten de lokale besturen, met de lokale actoren, een beleidsplan opstellen. In functie daarvan worden dan resultaatsverbindingen opgesteld, met in principe toetsbare indicatoren, op basis waarvan de Vlaamse overheid uiteindelijk met centen over de brug komt.

In behoorlijk wat Vlaamse steden en gemeenten gonst het van de door het SIF betoelagde activiteiten. Kansarme buurten krijgen nieuwe impulsen. Hier en daar heb je zelfs de indruk dat je al resultaten ziet. Toch merk je ook minder gelukkige ontwikkelingen. Zo valt mij op hoezeer, met een groot woord, het beleid technocratischer wordt. Binnen het SIF worden projecten regelmatig op hun voortgang geëvalueerd. Voortgang evalueer je aan de hand van indicatoren. Voor nogal wat cruciale dingen - leefbaarheid in de wijk, bewonersparticipatie - vind je niet makkelijk harde indicatoren. En dus wordt vooral de inzet van de middelen geëvalueerd. Dat is wat ik met technocratisering bedoel: het gaat er meer en meer nog alleen om of de middelen wel efficiënt worden ingezet, de achterliggende doelstellingen verdwijnen uit het gezicht. Beleid wordt niet geëvalueerd op basis van de

geen tijd in dingen te realiseren waar de bestaande verenigingen in al die jaren nooit in geslaagd zijn. Dat is dan knap, zou je zeggen. Alleen: als burger krijg je onwillekeurig de indruk dat er zo stilaan nieuwe soorten cliëntelismen ontstaan. Wie de juiste mensen kent, heeft vijf voor.

Dat is één van de dingen waar je in het kader van bestuurlijke vernieuwing als overheid goed moet op letten. Als je voortaan alleen maar stuurt op hoofdlijnen en nogal wat vrijheid toestaat bij de uitwerking van het beleid, is de kans groot dat nieuwe ongelijkheden ontstaan. Onvermijdelijk zullen sommigen een voorsprong opbouwen als het over kennis en vaardigheden gaat. Als die onevenwichten niet worden gecontroleerd en bijgestuurd, wordt bestuurlijke vernieuwing uiteindelijk een zaak van professionals en technocraten. Dat kan onmogelijk de bedoeling zijn.

In de beleidsverklaring die premier Verhofstadt voor Kamer en Senaat uitsprak, had hij het over "een overheid die het samenleven van de mensen niet wil 'maken' maar 'mogelijk maken', een overheid die niet alle maatschappelijke ontwikkelingen stuurt, maar er wel voor zorgt dat niemand de boot mist". Aan die belofte houden we de paars-groene coalitie. Aan bestuurlijke vernieuwing waar alleen de beleidsnetwerkers beter van worden, hebben burgers geen boodschap.